

Sevar AXRAROVA,
TDTU professori, falsafa fanlari doktori
E-mail: sevarahon1960@gmail.com

O'zMU professori B.Tuychiyev taqrizi asosida

XOTIN-QIZLARNING IJTIMOYIY FAOLIGINING TAMOYILIGA OID NAZARIY JIHATLAR

Аннотация

Ushbu maqolada O'zbekistonda xotin-qizlarining ijtimoiy faollashuvida tarixiy turmush tarzi, an'anaviylik omilining muhim ahamiyati, xotin-qizlarning muammolarini ilmiy anglashda sog'lom etnokonfessional taraqqiyot tendensiyalariga tayanish ostida ilmiy-falsafiy yondashuvlar amalga oshirilganligi bayon etilgan. O'zbek ayolining ijtimoiy hayotdagi maqomi qadimgi antik davr yozma manbalarida ham e'tirof etilib, o'ziga xos tarixiy taraqqiyot tendensiya va tamoyillarida va ijtimoiy faoliyatida shakllanganligi atroficha ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Etnokonfessional, tendensiya, gender tenglik, femenzim, devyatsiya, avtoritar, mexanizm.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИНЦИПА СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН

Аннотация

В данной статье констатируется, что исторический образ жизни, значение фактора традиционализма в общественно-политической активизации женщин Узбекистана, научно-философские подходы реализуются в научном осмыслении женских проблем, опираясь на тенденции здорового этноконфессионального развития. Статус узбекской женщины в общественной жизни признается также в письменных источниках древней древности и на систематической основе выявляется, что он формировался в тенденциях и принципах ее исторического развития.

Ключевые слова: Этноконфессиональная, тенденция, гендерное равенство, феминизм, девиация, авторитарный, механизм.

THEORETICAL ASPECTS OF THE PRINCIPLE OF WOMEN'S SOCIAL ACTIVITY

Annotation

This article presents scientific and philosophical approaches to the increasing socio-political activity of women in Uzbekistan, emphasizing the significant role of historical lifestyle and traditional factors. It highlights the importance of relying on healthy ethnoconfessional development trends in the scientific understanding of women's issues. The status of Uzbek women in social life has been recognized in ancient written sources, demonstrating its formation through unique historical development trends and principles.

Key words: Ethnoconfessional, trend, gender equality, feminism, deviation, authoritarian, mechanism.

Kirish. Aholining ijtimoiy faolligi har qanday davlatning ijtimoiy taraqqiyotini belgilashi bilan har bir fuqaroning umummilliy farovonligini ta'minlashi bilan jamiyat taraqqiyotini barqarorligiga xizmat qiladi. O'zbekistonda mustaqil taraqqiyot va inson manfaatlarining oliy qadriyat ekanligi jamiyatning barcha qatlam va toifalarining ijodiy kuchlarini ezigulikka safarbar etadi.

O'zbek jamiyatida xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi yurtimizni jahon hamjamiyatidan o'zining munosib o'rniga ega bo'lishi, halqimizni dunyo sivilizatsiyada yetakchilardan biri bo'lishga loyiqligi hamda milliy imkoniyatni barqarorligi bilan izohlanadi. Bilaks, respublikamiz xotin-qizlari ilm-fan, biznes va texnika, ayniqsa sport sohalaridagi erishayotgan yutuqlari tahsinga sazovordir.

Respublikamiz ilmiy jamoatchiligi ayolning jamiyatning ijtimoiy konstruksiyasida «Ayol - bu ona, ayol - opa-singil, ayol - bu sevimli mahbuba. Ayol xususida so'zlash, bu - zamonlar haqida so'zlash, tarix haqida so'zlash, bugunimiz va kelajagimiz haqida so'zlash»ga qiyosalashiga biz ham qo'shilamiz[1]. O'zbek jamiyatining yangilanishida ayollarning o'z huquq, manfaatlarini himoyasi, ijtimoiy muammolarni hamjihatlikda hal etishga intiluvchi faol siyosiy kuchga aylanishi, xotin-qizlar harakatining uyushma va tashkilotlarining umuminsoniy va milliy doirada yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Ayollarning ijtimoiy faolligini tahlil va talqinlarida olimlar butun tirik tabiatga xos mavjudlikni ko'rinishi, tirik organizmlarning yashash uchun harakati, tabiatning dialektik xossasi sifatida ham qarash mumkin. Shu bilan birga biz faollik nafaqat moddiy dunyo, balki ma'naviy va g'oyaviy qarashlarga ham xosligini olg'a suramiz.

O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy faollashuvini ijtimoiy ta'sirini tahlil va talqinlari bir qator falsafiy tayanch

nuqtalarga ega bo'lishidan ularni quyidagicha ajratib ko'rsatish mumkin:

Birinchidan, har bir xalqning ijtimoiy taraqqiyotiga ta'sir etuvchi "ijtimoiy elita" qatlami bo'lganidan xotin-qizlar ijtimoiy faollashuvi Sharq davlatlarida murakkab siyosiyashgan jarayon hisoblanadi. Chunki, asrlar davomida ijtimoiy tobeklik, iqtisodiy qaramlik, oilaviylik, farzandlik, jamoaviylik kabi ruhiy holat milliy mentalitetni hosil qilgan. Ayni vaqtda o'zbek jamiyatining avtoritar ruhiyatini inersiyasi sharoitida ijtimoiy faollik alohida xususiyatlarga ega bo'lgan;

Ikkinchidan, har qanday vaziyatda milliy-diniylik tufayli har bir odamning ijtimoiy faolligi o'ziga xos namoyon bo'lishi, ayni vaqtda ayollarning ijtimoiy faolligi o'ziga tabalardan farqlanishi bilan har bir ayolning faollashuvi turli-tuman darajalarda namoyon bo'ladi.

Uchinchidan, ijtimoiy faollikni kelib chiqishi va sohalar bo'yicha klassifikatsiya qilishi mantiqiy-uslubiy jihatdan mos keladi. Ijtimoiy va siyosiy, madaniy-ma'naviy, jismoniy va demografik shakllarga ham guruhlashtirish mumkin.

Asosiy qism. Ijtimoiy faollik tushunchasini tahlilida turlicha yondashuvlar uchrasa-da lug'atlarda ijtimoiy-siyosiy faollikka «... siyosiy partiya yoki harakatning yetakchi qismi raxbarligida ommaning asosiy qismini jamiyatni inqilobiy o'zgartirish, yangi ijtimoiy munosabatlarga o'tish yo'lidagi muayyan maqsadni amalga oshirish uchun ongli, uyushgan faoliyatidir», deb ta'riflangan. Ijtimoiy faollikni siyosiyashtirish oqibatlarini an'anaviy ta'riflarda saqlanib qolsa-da muayyan o'zgarishlarga uchrab, shaxsning manfaatlarini namoyon etishi ma'nolariga qiyoslanadi. Faollik masalasi odatda harakatni energiya sarflanishning miqdoriy ko'rsatkichi, uning subyekting ijtimoiy qatlamlarga mansubligi bilan belgilanishi maqsadga muvofiqdir. Ayollarning ijtimoiy faolligi tarixan oila doirasida bandlik, uy-ro'zg'or yuritish, tomorqa ho'jaligida oila byudjetiga

daromad olish, er va farzandlarning tibbiy-maishiy turmushini ta'minlash va monitoringi bilan muhim ijtimoiy faoliyatga ega edi.

Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi, deganda jamiyatni o'zgartirish, tub islohotlar o'tkazish, bozor iqtisodiyotiga o'tish, demokratik-huquqiy davlat yaratish jarayonidagi qat'iy harakatlarni tushunish mumkin. Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi ularning turli uyushmalarga, jamiyatlarga uyushish va bu tuzilmalar yordamida davlatning xotin-qizlar siyosatini ishlab chiqishga ta'sir o'tkazish, davlat tomonidan xotin-qizlarga berilgan imtiyozlar va kafolatlaridan foydalanish uchun shart-sharoitlar yaratilishini hamda xotin-qizlarning huquqi va jamiyatdagi rolini oshirishga xizmat qiladigan davlat qarorlarining bajarilishini ta'minlashdagi ishtirokida aks etadi.

Donishmandlar insonning faolligini odatda go'zallik, qo'li gul, ilmiy, ya'ni hunar yoki ilm sohibi ekanligi bilan izohlaganlar. Shu ma'noda mutafakkirlarning ijodida ijtimoiy faollikni ta'rifida komil insonni «Ko'zi poku, tili poku - dili pok» deb, payg'ambarlar, aziz-avliyolarni yaratuvchilik faoliyatini nazarda tutganlar. Shu boisdan, xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi muayyana darajada estetik hodisa ma'nosida tushunishga moyilmiz. Chunki, ularning ijtimoiy faolligi go'zallik timsolida jamiyat faoliyatida nafosati bilan qalb go'zalligi, mehr-ma'noli so'zlarida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ajdodlarimiz qadim-qadimdan mustaqillik va farovonlikka hayot ramzi sifatida qadrlagan, Amir Temur hukmronligi davrida vatanparvarlik, erksevarlik g'oyalari keng yoyilganini alohida ta'kidlaydi. Yoshlar, shu jumladan qizlar qilichbozlik, nayzabozlik, merganlik va chavandozlik sportini mukammal egallashni o'zlarining burchi, deb hisoblaganlar. Ayollar erkaklar bilan bir qatorda dushmanga qarshi janglarda qahramonlik ko'rsatganlar. Xotin-qizlardan tashkil topgan maxsus jangovor guruhlar Amir Temur tomonidan ham tuzilgan edi. "Temur askarlari ichida, -deb yozadi Ibn Arabshoh, -ayollar ham ko'p bo'lib, ular jang to's-to'polonlarida matonat ko'rsatganlar. Ular dushmanlarga qarshi mardonavor urushib, nayza sanchish, qilich bilan zarba berish yoki kamondan otishda erkaklardan ko'ra mohirroq edilar". O'zbek xotin-qizlari 1853 yilda «Oqmachit» qal'asida ham chor hukumati askarlari bilan qilichbozlik qilganlar.

Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi jamiyat hayotidan alohida holda mavjud bo'lmay, balki kishilik jamiyatining rivojlanib borishida ularning erki, huquqining himoya qilish kafolatidir.

Ayni vaqtda ayolning farovonligi oilaviy muhit bilan belgilanishi ayolning ijtimoiy faolligini oilaga bog'lagan holda ifodalaydi. Har bir oiladagi gender munosabatlari ko'p jihatdan tarixiy, madaniy-huquqiy muhit, ijtimoiy-iqtisodiy tarixiy shart-sharoitlar bilan belgilanadi. Gender tengsizligining eng ko'p uchraydigan holati oilada yuz berishi bilan muammoni hal qilishni murakkablashuvini tadqiqotlar bilan dalillash mumkin[2]. Oila munosabatlaridagi tengsizlikni aniqlash va ekspertiza qilish mumkinligi mazkur munosabat bilan oila a'zolarining shaxsiy hayoti o'rtasida chegara o'tkazilishini taqozo etadi. Gender tengsizligini bartaraf etish insonlarning boshqa huquqlariga putur yetkazmasligi lozim.

Jahonda ayollar jamiyatni boshqarsa yaxshi bo'ladimi yoki erkaklar?, Xotin-qizlarning huquqlarini oshirib borishning chegarasi, yuqori nuqtasi bormi? Ayol va erkak munosabatida eng oqilona muvozanat qanday ta'minlanishi mumkin, degan bahsli masalalar bugun butun bashariyatni xavotirga solib, kelgusi avlod taqdirini hal qiladigan dolzarb muammoga aylandi. Chunki, ijtimoiy faollik ayolni ijtimoiy guruh va toifalar bilan siyosiy hamkorlik qilish, nizo va mojarolarni hal etishda jiddiy harakat va energiyani talab etadigan ish yuritish shaklidir.

Muammo muhokamasi. Feminizm, gender tengligi kabi masalalar ko'hna Sharq uchun ijtimoiy-ilohiy me'yor va mezonlarda shakllantirilgan. O'zbekiston Respublikasining 2019 yil 2 sentyabrdagi "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida" O'RQ-562-son konuniga asoslangan holda tadqiqotchi A.Turg'unova "... gender - xotin-qizlar va erkaklar o'rtasidagi munosabatlarning jamiyat hayoti va faoliyatining barcha sohalarida namoyon bo'ladigan ijtimoiy jihat hisoblanadi" degan me'yorga ko'ra ... lotincha

"genus", ya'ni "jins" ma'nosini anglatib, jamiyatda har ikki jins vakillari uzlarining shaxsiy fazilatlarini namoyon qilish uchun teng, bir xil sharoit va imkoniyatlarning mavjudligini anglatadi. Biologik jins insonlarni ayol va erkaklarga ajratib, gender esa - ayol va erkaklarning jamiyatdagi statusini ajratishga karatilgan. Jamiyatda ayol va erkaklarning o'z o'rnini topishi va belgilashi uchun davlat ularga bir xil sharoit va imkoniyat yaratib berishi"ni nazarda tutgan. Masalaning bahsli va noziq tomoni erkak va ayolning ijtimoiy fuqarolik maqomi amaldagi qonunlarda to'la belgilangan va yuridik jihatdan o'rnatilgan. Gender tengligining mohiyat mazmuni jinsiy tenglik, ya'ni seksual tenglikni ham nazarda tutishi olima tomonidan e'tiborga olinmagani, o'zbek jamiyatidagi milliy-diniy ayolga munosabatning o'ziga xos mental jihatini tushunmaslik deb ham hisoblash mumkin[3].

Har bir davlatning ayollarning faollashuvida ularning huquqlariga munosabati, xotin-qizlar manfaatlarining kafolati bilan belgilanishi tufayli o'ziga xos farq qilishini yodda tutish kerak. Yevropada ayollarning huquqlari uchun kurash davomiyligi ikki davrga bo'lingan: birinchi davr - 1850 - 1920 yillar; ikkinchi davr - XX asrning 60 yillaridan boshlanadi. Sharq bilan G'arbning inson huquqlari tushunchasiga yondashuvda ham tafovut mavjudligi, ya'ni Yevropada gender tenglikka ayollarning sa'y-harakatlari, turli xil to'qnashuv, qurbonlar evaziga erishilgan, sobiq Ittifoqda ayollar va erkaklarning tengligi e'tirof etilgan. O'sha paytdan boshlab yangicha oila munosabatlari va ularni tartibga solib turadigan yangi me'yorlar paydo bo'lgan.

Sho'rolar tuzumining 30 yillardagi «Hujum» harakati ko'p hollarda ijtimoiy-maishiy axloqni izdan chiqargan: fohishabozlik, ichkilikbozlik, maishatparastlik kabi illatlar kundalik hodisaga aylanib qolgan edi. Qolaversa, sho'raviylarning soxta tashviqotlariga adashib qolgan yuzlab xotin-qizlar faolligi shafqatsizlarcha bostirilgan.

Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi G'arb jamiyati ayollarinikidan farqlanishi milliy konfessional jihatlariga egadir. Shu ma'noda kompravistika o'ziga xos jihatlariga ega ekanligini tasdiqlaydi. Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligi G'arb jamiyati ayollarinikidan farqlanishi milliy konfessional jihatlariga egadir. Shu ma'noda kompravistika o'ziga xos jihatlariga ega ekanligini tasdiqlaydi. Zero, "Feminizm" so'zi lotincha "femina", ayol so'zidan olingan bo'lib, ayollarning xohish va istaklari, erkinligini ifodalovchi oqim ma'nosini anglatadi. Ular Amerika va Yevropa ayollari tarixidan kelib chiqib, xotin-qizlar harakatining birinchi to'liqini XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida yuz bergan, deb hisoblaydilar. Bu harakatning asosida ayollar va erkaklarning teng huquqliligi, bir turdagi ishni bajarganda erkaklar bilan bir xil maosh olish huquqi uchun kurash g'oyasi yotadi. Ikkinchi to'liqin 1960 yillardan keyin boshlangan ayollar va erkaklarning mulkiy teng huquqliligi, ayollarning saylanish huquqi uchun kurashidan iborat. Bu maqsadga to'liq erishilmaganligi uchun 1990- yildan uchinchi to'liqin boshlandi, deb izoh berishadi. O'zbek ayoli ijtimoiy hayotning barcha sohalarida erkin bo'lib, ular oilada mehribon rafiq va ona, korxona va tashkilotlarda talabchan rahbar, boshqaruv organlarida ijodkor shaxs sifatida o'zini namoyon eta olmoqda. Ayollarning bandligi to'la o'z yechimini topib, barcha soh korxonalarida bemalol mehnat qilmoqdalar. Ayol jamiyatda yashar ekan, u ijtimoiy an'ana va qadriyatlarini, ta'lim va tarbiya talablarini odamiylik mezonlarida xurmatlashi, millat vakili sifatida o'zini namoyish etishining o'zi faollikni namoyish etadi. Chunki, demokratik erkinlik sog'lom qabul qilinishi, ayolning huquqini kengayishi erkak huquqining cheklovi hisobiga bo'lmazligi, demokratik qonuniylikning talablarida amalga oshirilishi darkor. Ularni bajarish - barkamol shaxs, komila ayol bo'lib yetishishning asosiy yo'lidir.

O'zbekiston huquqshunosligida gender huquqi bilan bir qatorda reproduktiv huquqlar tushunchasi ham ancha yangi bo'lib, ular hali uncha o'rganilmagan soha hisoblanadi. Bu borada amalga oshirilgan ilmiy-nazariy ishlar, tahliliy fikr-mulohazalar deyarli yo'q. Ayollarning reproduktiv huquqlari ko'proq G'arb sotsiologlari tomonidan o'rganilgan. Reproaktiv huquqlar - bu inson hayotining hech kim, hatto eng yaqin kishisi tomonidan ham nazorat qilinishi mumkin bo'lmagan jihatlaridir. Reproaktiv huquqlarga etarli darajada e'tibor berilmasligi oqibatida Yevropa mamlakatlarida tug'ilish kamayib bormoqda. Hindiston va Xitoy

kabi mamlakatlarda esa buning aksicha aholi soni ko'payib bormoqda.

Olimlarimiz ayollarning ijtimoiy faolligi gender tenglik sohasida jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy va siyosiy holatiga qarab doimo o'zgarib boradi. "Ayol va erkak teng huquqga ega bo'lishi bilan birga, teng imkoniyatlarga ham ega bo'lishi adolat mezonidir. Amaldagi qonunlarga ko'ra ayollar erkaklar bilan teng huquqga ega, hatto ayrim me'yor va imkoniyatlar ayollarga erkaklarnikidan yuqoriroq qilib qo'yilgan. Ularga nisbatan turli engillik va imtiyozlar berilgan, ammo jamiyatdagi gender va reproduktiv huquqlar borasidagi siyqasi chiqqan qoliplardan farqli o'laroq yangi dunyoqarashni shakllantirish muhimdir" kabi fikrlarini qo'llab-quvvatlaymiz[4].

Dunyoning rivojlangan davlatlarida milliy-diniy ijtimoiy ierarxiya asosda ijtimoiy munosabatlarni boshqaruvi taraqqiyotni barkarorligini ta'minlagan. Shu ma'noda A.Azimovning gender tengligi oilaviy munosabatlarni murakkablashtiruvchi omil bo'lishi mumkin degan qarashlari mavjud[5]. Xotin-qizlarning huquqi va ma'naviy-ma'rifiy faolligi masalasi ko'p qirrali muammolar sirasiga kiradi hamda shaxsning ijtimoiy hayoti, jamiyatdagi munosabatlar va hayot kechirish tarziga chambarchas bog'liqdir. Xotin-qizlarning faolligi nafasatshunoslik va ruhiyatshunoslik sohasida amalga oshirilgan ishlarga ham nihoyatda bog'liqdir. Ayollarga bo'lgan munosabatlar, ularning jamiyat ijtimoiy hayotida faolligi masalasi inson huquqiy munosabatlarining muhim bo'g'ini bo'lishi bilan birga umumjahon muammosidir. Tarix guvohlik beradiki, har bir davrda jamiyat ma'naviy hayotida xotin-qizlarning o'zni masalasiga turlicha yondoshilgan. Hatto hozirgi o'z yakunini topgan XX asrga tayanib turib ham biron-bir shaklni barcha xalqlar uchun mos keladigan tizim, deb aytishning imkonini yo'q. Shu ma'noda yondashilsa xotin-qizlarning huquqlari ta'minlab berilgan va xalqaro miqyosda qabul qilingan yagona umumiy qoida mavjud emas. Shu bilan birga xotin-qizlarga berilgan erkinliklar va imtiyozlar faqat bugungi kun nuqtai nazaridan baholanadi, vaholanki kishilik jamiyati taraqqiyoti tarixidan kelib chiqib baholanishi zarur. Oqibatda g'arb olimlari tomonidan "...o'tgan yuz yil mobaynida insoniyat taraqqiyotida yuz bergan inqilobiy o'zgarishlardan biri – xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosat maydoniga chiqishidir"[6] degan xulosalari ham mavjud.

O'lkamizda To'maris, Zarina, Turkon xotin, Malika Sayida, Xotunshoh, Zuhrabegim, Nodirabegim kabi mamlakatni boshqargan, Bibixonim, Gavharshod begim, Qutlug' Nigorxonim, Mumtoz Mahal kabi o'nlab zukko ayollar davlatning ichki va tashqi siyosatida katta rol o'ynagan, Qurbonjon dodxoh chor hukumati zobitini elchi sifatida tan olmay, general Chernyayevning diplomatik munosabatlarga vakolatini talab etishi bilan ayollarning siyosat salohiyatini namoyon etmaydimi?, kabi haqli savollar tug'iladi. Darhaqiqat, keyingi yuz yillikda xotin-qizlarni siyosiy faolligi oldingi asrga nisbatan birmuncha yutuqlarga erishdi. XX asr feminizm va gender tengligi sohasida ayollarning ijtimoiy-madaniy hayotida tub burilishi asri

bo'lganligini e'tirof etish mumkin. Bular o'z davlatlarida bosh vazir lavozimida faoliyat ko'rsatgan Indira Gandi, Margaret Thatcher, Angela Merkel, Benazir Bxutto, Tansu Chiller va mamlakat siyosiy faoliyatida faol ishtirok etayotgan M. Olbrayt, T. Norboeva, D. G'ulomova, D. Toshmuhamedova, S. Rashidova, G.Staravoytova, T. Dyachenko, I. Hakamada, G. Matvienko va boshqalardir. SHu bois, jahon tarixida ayollarning siyosiy faolligi darajasini oshirish sohasidagi yutuqlar bosh vazir lavozimigacha 5 nafar ayol egallashi, Sho'rolar tuzumi gender tengligi bo'yicha rasmiy qonunlar qabul qilishi bilan fikrimizni dalillaymiz. Xotin-qizlarning siyosiy faolligini oshirish sohasida boy milliy-ma'naviy qadriyatlariga, Turkiston zaminida xotin-qizlarning ulug'lanishi, ularning siyosiy faollik darajasiga tenglasha olmaydi. Mana shu qiyoslashning o'ziyoq, bizning qanday xalq ekanimizni, xotin-qizlarni qanchalik e'zozlash va hurmat qilishimizni ko'rsatib turadi.

Xulosa. Darhaqiqat, keyingi yuz yillikda xotin-qizlarni ijtimoiy-siyosiy faolligi oldingi asrga nisbatan birmuncha yutuqlarga erishdi. XX asr feminizm va gender tengligi sohasida ayollarning ijtimoiy-madaniy hayotida tub burilishi asri bo'lganligini e'tirof etish mumkin. Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish sohasida boy milliy-ma'naviy qadriyatlariga, Turkiston zaminida xotin-qizlarning ulug'lanishi, ularning ijtimoiy-siyosiy faollik darajasiga tenglasha olmaydi. Mana shu qiyoslashning o'ziyoq, bizning qanday xalq ekanimizni, xotin-qizlarni qanchalik e'zozlash va hurmat qilishimizni ko'rsatib turadi.

Turkiston zaminida xotin-qizlarning ulug'lanishiga qadimiy milliy qadriyatlardan ham ko'plab misollar keltirish mumkin. Masalan, 2002 yilda butun jahon ilmiy jamoatchiligi tomonidan 2700 yilligi keng nishonlangan «Avesto» da nur bilan zulmat o'rtasidagi, ya'ni yorug'lik va qorong'ilik, jasurlik va qo'rqqoqlik, issiq va sovuq, go'zallik va xunuklik, yaxshilik va yomonlik, hayot va o'lim o'rtasidagi kurash oliy tamoyil darajasiga ko'tariladi. Ushbu kitobda xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rniga, ularning faolligiga katta ahamiyat beriladi. Masalan, unumdorlik, hosildorlik, farovonlik ma'budasi Anaxita go'zal qiz qiyofasida beriladi. Ma'budaning bu qiyofadali behuda emas, balki ayolning hayotni davomchisi, farovonlikni ta'minlovchi ekaniga ishoradir. Bundan tashqari kitobda oyni «Oy momo», yerni «Ona yer», havoni «Momo havo» deb atalishi hamda ularga atab turli marosimlarning o'tkazilishi ham yuqoridagi fikrimizning dalilidir. Ayni paytda yomg'ir so'rash uchun «Sust xotin», shamol chaqirish uchun «Choy momo» kabi marosimlarni o'tkazishgan, qurbonlik qilishgan va o'tganlarning ruhiga olov yoqib, uni tavof qilishgan, olovni o'chib qolmasligi uchun ham xotin-qizlar mas'ul bo'lishgan. Hatto bolani oldirishning gunoh ekani ta'kidlanib, onalar bunday jinoyatdan tiyilishga chaqiriladi. Vaholanki, eng demokratik davlatlarda ham xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini ta'minlash borasida bir qator muammolar mavjudligi ko'zga tashlanadi.

ADABIYOTLAR

1. Саифназарова Ф. Дунёда бир улуг' зот борки // Инсон ва конун. – 2009. 8 июнь.
2. Ниязова Г.М. Гендер тенгликни таъминлашнинг ҳукукий жиҳатлари// Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. –2017. –№1. —Б. 30-33.
3. Тургунова А. Т. Оилаларда гендер тенгликни таъминлашда кекса авлод ёшлар учун ибрат кўзгуси сифатида// Замонавий таълим / Современное образование. – 2021. – №2 (99). —Б. 10—14
4. Маткаримова Г. Тенгликда кенглик бўлсин // Тафаккур. – 2002. – № 1. – Б. 79—80.
5. Азимов А. Гендер тенглиги// ЎзМУ Хабарлари. –2022. –№1. —Б. 34.
6. Жўраева С. Тараққиёт ва аёллар ҳуқуқи //Тафаккур, –2003, –№2. —Б. 83.